

Töajõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA

COVID-19 põhjustatud majanduskriisi mõju tööjõu-
ja oskuste vajaduse muutusele:

õigus

Tallinn 2021

SA Kutsekoda

Siinne ülevaade on väljavõte 12.01.2021 avaldatud uuringuaruandest „COVID-19 põhjustatud majanduskriisi mõju tööjõu- ja oskuste vajaduse muutusele“. Vt <https://oska.kutsekoda.ee/oska-valdkonnad/>.

Uuringu viis läbi SA Kutsekoda OSKA uuringumeeskond ajavahemikus juunist novembrini 2020, tehes koostööd Arenguseire Keskusega.

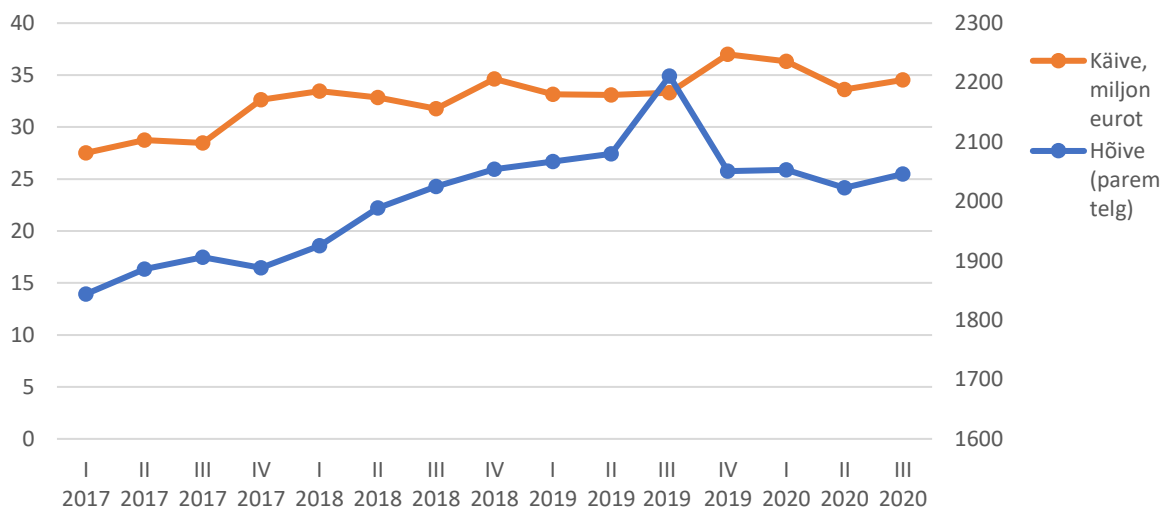
Ülevaate tulemusi täiendab 2020. aasta suvel OSKA meeskonna koostatud valdkonnaspetsiifiliste IKT-oskuste vajaduse ülevaade, mis hõlmas ka viirusekriisist üles kerkinud esmast oskuste täiendamise vajadust. Vt lähemalt https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2020/06/OSKA-%C3%BClevaade-valdkonnaspetsiifiliste-IKT-oskuste-vajadusest_16.06.2020.pdf.

Ülevaates kirjeldatakse COVID-19 kriisi olulisemaid vahetuid (1–2 aasta vaates) mõjusid valdkonnale, sh tööhõivele ning oskuste vajadusele ja koolitusvajadusele. Hinnangud valdkonna kriisist väljumisele ja edasisele arengule 5–10 aasta vaates on koondatud valdkonna jaoks olulisemate mõjutegurite kaupa tabelisse dokumendi lõpus. Mõjutegurite olulisuse hinnang viiepallisel skaalal (5 = olulisim) tugineb valdkondlike fookusarutelude, majandusnäitajate, arengutrendide varasemate käsitluste ning teiste seotud uuringute ja kirjalike allikate sisendile. Mõjutegurist lähtuv hinnang tööhõive kasvule või kahanemisele on esitatud kolmesuunalise noole põhimõttel: ↗ teguri mõjul hõive kasvab, → teguri mõju hõivet oluliselt ei muuda, ↘ teguri mõjul hõive kahaneb. Noole suund väljendab ainult konkreetse teguri mõju hõivele ega tähistata hõive üldprognoosi valdkonna või kutsealade lõikes. Üldine hinnang COVID-19 mõjust OSKA varasemale valdkondlikule tööjõu- ja oskuste prognoosile esitatakse eraldi alapeatükina.

Ülevaade on valminud „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2014–2020“ prioriteetse suuna „Prioriteetne suund 1: ühiskonna vajadustele vastav haridus ja hea ettevalmistus osalemaks tööturul“ Euroopa Liidu vahendite kasutamise eesmärgi 5 „Õpe kutse- ja kõrgharidus on suuremas vastavuses tööturu vajadustega“ meetme „Õppe seostamine tööturu vajadustega“ tegevuse „Tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteemi loomine“ ehk OSKuste Arendamise koordineerimissüsteemi loomine (edaspidi OSKA) eesmärkide elluviimiseks ja tulemuste saavutamiseks.

Ülevaate autoriõigus kuulub sihtasutusele Kutsekoda. Ülevaates sisalduva teabe kasutamisel palume viidata allikale: Rosenblad, Y., Tiik, R., Mets, U., Pihl, K., Ungro, A., Uiboupin, M., Lepik, I., Leemet, A., Kaelep, T., Krusell, S., Viia, A., Leoma, R. (2021). COVID-19 põhjustatud majanduskriisi mõju tööjõu- ja oskuste vajaduse muutusele. Uuringuaruanne. Tallinn: SA Kutsekoda, tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteem OSKA.

TAUSTANÄITAJAD

Joonis 62. Ettevõtete käive (miljon eurot) ja töötajate arv juriidiliste toimingute tegevusalal, 2017–2020. Allikas: Maksu- ja Tolliamet¹

COVID-19 KRIISI LÜHIAJALINE MÕJU

- Suurimad muutused valdkonnas on seotud **töö sisuga**. Õigusteenuse sisu muutus mõnevõrra – kasvas saneerimiste, pankrottide, võlamenetluste arv, vajadus nõustamisteenuse järele tööõiguses ning seoses valitsuse kriisimeetmetega.
- Õigusteenuseid tarbivate klientide ostujõud võib olla langenud ning sellega koos võis alaneda ka õigusteenuse hind. Juriidiliste toimingute tegevusala ettevõtete käive langes 2020. aasta II kvartalis võrreldes I kvartaliga umbes 7%. III kvartal on olukord aga stabiliseerunud ja käive paari protsendi võrra tõusnud.

Hõive

- Õiguse valdkonna **tööhõives ei ole ekspertide hinnangul kriisi tõttu suuri muutusi toimunud**. Avaliku sektori maine tööandjana tõusis ning konkursid muutusid populaarsemaks, kuna avaliku halduse tööandjad suudavad eriolukorras pakkuda stabiilsemat tööd.
- Hõivenäitajad on 2020. aasta esimese kolme kvartali jooksul püsinud enam-vähem stabiilsed. Uusi töötajaid värvati näiteks advokaadibüroodes kevadel mõnevõrra vähem, sügiseks värbamine pigem taastus. Mõnes büroos on olnud ka koondamisi, aga hinnanguliselt rohkem tekkis liikumist eri õiguselukutsete vahel (nt advokaadibüroost *in-house*-juristik).

Oskused/koolitusvajadus

- COVID-19 kriis tõi veelgi enam esile **vajaduse lahendada õigusvaldkondade vahelisi piire ületavaid küsimusi**, mis eeldab eri valdkondade vaheliste seoste head tundmist, analüüsi- ja seostamisoskusi ning oskust mõista probleeme ja leida lahendusi teiste valdkondade vaatenurgast lähtuvalt.

¹ Maksu- ja Tolliameti andmed.

https://public.tableau.com/views/EMTA/Sissejuhatus?%3Aembed=y&%3AshowVizHome=no&%3Adisplay_count=no&publish=yes

- Suurenes **vajadus IT-kirjaoskuse** järele kõikides ametites (sh kaugtöövahendite MS Teams, Zoom, Google Meet jms kasutamine). Pigem õpiti töö käigus ja ilma täiendavate koolitusteta.
- Koos IT-oskuste vajadusega kasvas ka vajadus seostada õiguslast tööd IT-valdkonna kontekstiga.
- Kaugtööd toetavate üldiste oskustena kasvas **enesejuhtimise ja ajajuhtimise vajadus**.
- Rohkem tähelepanu pälvisid töötajate **vaimse tervise teemad** (hirmud, segadus tuleviku suhtes, mure tervise pärast, erinev ohutaju jne).

VALDKONNA VÄLJUMINE KRIISIST JA EDASINE ARENG 10 AASTA VAATES

Vt tabelit valdkonna peatüki lõpus.

COVID-19 MÕJU OSKA SENISELE PROGNOOSILE

OSKA õiguse valdkonna uuringu² järgi jääb valdkonna tööjõuvajadus tervikuna lähiaastatel viimaste aastate tasemele ja kriisi mõjul murrangulisi muutusi hõives hetkel ei prognoositud. Uute suundumuste peamine mõju on seotud töövormide muutumisega (kaugtöö kasv, paindlikumad töövormid) ja oskuste vajadusega. Tööprotsesside automatiseerimine ja digilahenduste kasutuselevõtt eriolukorra mõjul pigem hoogustub, **varem prognoositud erialaste oskuste vajadus jääb üldjoontes samaks, digi- ja üldoskuste vajadus tõuseb veelgi enam esikohale:**

- tehnilisema iseloomuga tööülesanded võimaluse korral automatiseeritakse;
- koolilõpetajatelt eeldatakse tugevaid alusteadmisi õigusest, mille baasil on võimalik valdkondlikult spetsialiseeruda;
- järjest olulisem on õigusvaldkondade vaheliste seoste tundmine ja rakendamine;
- ühiskondlikud arengusuundumused mõjutavad valdkondlike (nt keskkonna-, finants- jm regulatiivsed valdkonnad) õigusteadmiste vajadust;
- kasvavad ootused IKT-oskustele (sh kaugtöövahendite kasutamine, oskus analüüsida oma tööd IT-süsteemide ja -arenduste kontekstis jm);
- kasvavad ootused töötajate üldoskustele ja isikuomadustele (stressitaluvus, iseseisvus, koostööoskus, kohanemisvõime jm enesejuhtimisoskused).

Uute märksõnadena tõsteti esile järgmisi teadmisi ja oskusi:

- õigusriigi põhialuste ja inimeste põhiõiguste tundmine;
- uuenduslikkus;
- enda ja kolleegide vaimse tervise toetamine.

KOKKUVÕTE

- COVID-19 kriisi mõju ei ole õiguse valdkonnas veel kuigi tugevalt avaldunud, põhirõhk on uute oskuste omandamisel, mitte hõiveprobleemidel.
- Kõige olulisemad valdkonna oskuste vajadust mõjutavad tegurid on seotud digitaliseerimisega ja automatiseerimisega, aga ka ühiskondlike arengusuundumustega laiemalt.
- Õiguse valdkonnas on mõnevõrra muutunud töö sisu (fookuses on rohkem kriisist tingitud õiguslikke probleeme) ning kasutusele tulevad järjest paindlikumad töövormid.

² Kaelep ja Leemet (2019). Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: siseturvalisus ja õigus. Õiguse alavaldkond. Kutsekoda, OSKA. https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2017/10/OSKA_%C3%B5iguse-alavaldkond_terviktekst_L%C3%95PLIK.pdf

- Avaliku halduse tööandjatel on varasemast lihtsam leida tugevaid kandidaate vabadele töökohtadele.
- Kasvavad ootused töötajate IKT-oskustele, üldoskustele ja isikuomadustele.

SÕNUMID RIIGILE JA TEISTELE PARTNERITELE

- Riik võiks senisest veelgi enam toetada digipädevuste omandamist.
- Kasvanud on vajadus turvaliste veebisuhtlusruumide järele näiteks tõmbekeskustes, et näiteks vanemad inimesed, kellel pole kodus internetti, saaksid samuti vajaduse korral riigiga turvaliselt suhelda (nt virtuaalselt kohtus või politseis käies).
- Senisest enam tasuks tähelepanu pöörata psühholoogia koolitustele ehk vaimse tervise toetamise kursustele.

VALDKONNA VÄLJUMINE KRIISIST JA EDASINE ARENG 10 AASTA VAATES

Mõjutegurid (olulisus 1–5 palli, 5 = olulisim)	Mõju kriisist väljumisele ja edasisele arengule	Mõju tööhõivele	Mõju oskustele ja koolitusvajadusele
Digitaliseerimise ja tehnoloogiliste lahenduste kasutamise jõuline toetamine (3)	<ul style="list-style-type: none"> - Töö tegemisel kasutatakse üha rohkem digitaalseid ja kaugtöölahendusi. - Mõju on väga suur nt kohtute töös (kaugkohtuistungid). - Uute lahenduste kiire juurutamine toetab valdkonna tööd. 	<ul style="list-style-type: none"> → - Ei mõjuta hõivet märkimisväärselt. Lihtsamad tööd võidakse automatiseerida. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kasvab digioskuste vajadus. Palju õpitakse iseseisvalt, aga arvutiõppesse oleks vaja integreerida uuema tarkvara rakendamine (nn traditsiooniliste MS-põhiste programmide kõrval). - Lisaks igapäevastele digioskustele on vaja aru saada IT-lahenduste kasutusvõimalustest (sh riskidest, ohtudest) õiguse valdkonnas. - Kasvab analüüsi ja seostamisoskuse vajadus, et mõista tehnoloogia arengu mõju õigusvaldkonnale. - Kaasamis- ja koostööoskus indiviidi või ühiskonna õiguslike tehnoloogiast tulenevate probleemide lahendamiseks.
Kaugtöö osakaalu püsiv kasv; inimeste liikumise piiramine (sh riigisisene ja riikidevaheline) ning distantsihoidmine vähemalt kahe aasta jooksul (3)	<ul style="list-style-type: none"> - Võib väheneda vajadus osa õigusvaldkondade järele, aga kasvada teiste valdkondades vajadus (nt tööõigus). - Kasvavad ootused uute paindlike töövormide kasutamiseks. 	<ul style="list-style-type: none"> → - Muutuvad töövormid, täisajaga töö asendub paindlikumate töövormidega. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kasvab digioskuste vajadus (nt kaugtöövahendite kasutamine). - Varasemast rohkem on vaja uuenduslikku mõtlemist, loovust (õiguses kasvab vajadus ebastandardsete lahenduste järele). - Kaasamis-, koostöö-, suhtlemis- ja enesejuhtimise oskus. - Eeldab seniste töötajate täiendus- ja ümberõpet, kuigi palju õpitakse iseseisvalt.
Suurem tähelepanu tervisele ja hügieenile (3)	<ul style="list-style-type: none"> - Veelgi rohkem kohtu- ja haldusmenetlusi viiakse läbi füüsilise istungi või kohtumiseta (virtuaalselt). - Rohkem tähelepanu tuleb pöörata vaimse tervise aspektile (tulenevalt kaugtöö ja tehnoloogiliste lahenduste mahu kasvust ning suuremast eraldatusest). - Tervisepäevade juurutamine. 	<ul style="list-style-type: none"> → - Ei mõjuta hõivet, kasvab oskuste vajadus. 	<ul style="list-style-type: none"> - Tervishoiuteadmised, info jagamine klientide ja koostööpartneritega. - Stressitaluvus, iseseisvus, kohanemisvõime jm enesejuhtimise oskused. - Vaimse tervise toetamine.

<p>Varandusliku ebavõrdsuse kasv ühiskonnas, digilõhe (3)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Elatustaseme langedes jääb õigusteenuse ostjaid vähemaks, suureneb vajadus riigi finantseeritava õigusteenuse järele. - Digiteenuste kasutamine ja kaugtöö lahenduste juurutamine võib olla keeruline, kui puuduvad vajalikud tehnilised töövahendid (nt sülearvuti, kiire internetiühendus). - Üldine majandussurutis mõjutaks valdkonna palku. - Muutub kuritegevus ja sellest tulenevalt teemad, millega õiguse valdkonnas tuleb rohkem tegeleda (nt lähisuhtevägivald, alkoholi kuritarvitamisest tingitud kuritegevus jms). Kriisi ajal kuritegude üldarv küll langes (-5%)³, kuid seevastu kasvas nt raske vägivald (+32%), tapmised ja mõrvad (+65%), tõsisemad arvutikuriteod (+40%), kriminaalses joores sõidukijuhtimine (+4%). 	<p>→</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elatustaseme langedes jääb eraisikute osas õigusteenuse ostjaid vähemaks, teisalt suureneb vajadus riigi poolt finantseeritava õigusteenuse järele. - Suur majanduslangus võib hõivet vähendada. 	<ul style="list-style-type: none"> - Kasvab vajadus sotsiaal- ja psühholoogiateadmiste järele.
<p>Muud tegurid (nt rohe-pöörde võimendamine; muutused globaalsetes tarneahelates, proteksionism; kasvav maksukoormus, sh kapitali kõrgem maksustamine) (3)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Eri tegurid mõjutavad seda, mis valdkondades on rohkem vajadust õigusteenuse järele (sh tehingute ja äritegevuse nõustamine, õigusvaidluste arv). Mõju võib olla mitmesuunaline. 	<p>→</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ei mõjuta hõivet märkimisväärselt. 	<ul style="list-style-type: none"> - Sõltuvalt mõjutegurist kasvab nõudlus valdkonna teadmiste järele (nt keskkonnaõigus, finantsõigus, energia jm regulatiivsed valdkonnad).

³ Võrreldud on 2020. aasta esimese üheksa kuu näitajaid sama perioodiga eelmisel aastal. Allikas: Kuritegevuse baromeeter, Justiitsministeerium